

РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження зв'язку між економічною безпекою підприємства та його конкурентоспроможністю

Мишук Є. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

У науковій літературі висвітлені окремі питання зв'язку між економічною безпекою та іншими економічними поняттями. Проте не розв'язаною частиною питання залишилося те, при яких умовах ці поняття тим чи іншим чином впливають один на одного, а також стають тотожними один одному. Тому актуального значення набуває дослідження умов, які визначають наявність і напрямок зв'язку між економічною безпекою та іншими поняттями.

З однієї сторони, як зазначено в монографії [1, с.23], економічна безпека залежить від таких інтегральних економічних категорій, як конкурентоспроможність, потенціал, життєздатність, фінансова та ризикостійкість підприємства. З іншої сторони, має місце і ототожнення або підміна поняття економічної безпеки підприємства поняттями конкурентоздатності, економічної стратегії, ефективності, стійкості, потенціалу тощо [2]. Зазначене ускладнює з'ясування сутності наведених економічних категорій у межах безпекології та не дозволяє повною мірою з'ясувати сутність поняття економічної безпеки підприємства.

Розглянемо зв'язок між економічною безпекою та конкурентоспроможністю підприємства. Проведений аналіз існуючих у науковій літературі позицій з цього питання дозволяє виділити три напрямки:

1) головна роль у парі понять «економічна безпека – конкурентоспроможність» відведена економічній безпеці.

Зокрема, колектив авторів монографії [1, с.16] категорію економічної безпеки підприємства на відміну від конкурентоспроможності, вбачають більш ширшою, оскільки, на їх думку, економічна безпека включає не тільки конкурентоспроможність, але й фізичну захищеність майна та інтересів підприємства, здатність до розвитку. Колектив науковців вбачає відмінність у поняттях, що досліджуються, також у часових характеристиках, оскільки конкурентоспроможність пов'язують із короткостроковими перспективами підприємства, а економічну безпеку характеризують здатністю підприємства ефективно та безпечно функціонувати сьогодні та

в майбутньому відповідно до його місії і цілей діяльності, узгоджених із етапами його життєвого циклу.

У межах зазначеного підходу науковці окреслюють конкурентоспроможність як другорядне поняття по відношенню до економічної безпеки, називаючи її так:

– наслідком економічної безпеки. На думку О. М. Кузьменко конкурентоспроможність є прямим наслідком міцної економічної безпеки підприємства, яка є «одним з вагомих чинників стійкої ринкової позиції підприємства – дозволяє її утримувати протягом певного часу». Науковець також вважає, що зв'язок економічної безпеки підприємства з його конкурентоспроможністю є безпосереднім, прямим та лінійним, тобто висока конкурентоспроможність підприємства є запорукою його міцної економічної безпеки (або сприйняття її такою) [3];

– основою та запорукою економічної безпеки. Подібна думка висловлена в роботі К. А. Свекли та І. О. Кузнецової, відповідно до якої конкурентоспроможність підприємства є основою забезпечення економічної безпеки і є запорукою її міцного формування, що дозволяє підприємству утримувати стійкі позиції на ринку. [4, с. 64-65.]. Науковці звертають увагу на те, що вдало налагоджена економічна безпека дозволяє підвищити стійкість функціонування бізнесу та конкурентоспроможності загалом [4.];

– чинником економічної безпеки. Н. М. Пилипенко високий рівень конкурентоспроможності називає чинником економічної безпеки [5]. При цьому згідно з Академічним тлумачним словником, чинник – це причина, рушійна сила якого-небудь процесу, що визначає його характер або окремі його межі [6].

– складовою економічної безпеки О. О. Фальченко та Н. Б. Токарь конкурентоспроможність називають складовою економічної безпеки, яка характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім можливостям, які генеруються ринковим середовищем [7];

– критерієм та мінімальною необхідною умовою економічної безпеки. А. А. Садеков і Т. Б. Хлевицька конкурентоспроможність вважають критерієм та мінімальною необхідною умовою економічної безпеки підприємства як базової умови його сталого розвитку [8].

За твердженням М. В. Чорної, забезпечення економічної безпеки підприємства має бути спрямовано на досягнення основних цільових показників його діяльності, серед яких необхідний рівень конкурентоспроможності, а також стабільність функціонування господарюючого суб'єкта; зростання добробуту власників (акціонерів) прогресивний розвиток підприємства; здатність до самовиживання, тобто забезпечення стійкого розвитку та досягнення цілей економічного потенціалу; гармонізація соціально-економічних інтересів [9].

3. Шершньова розглядає таку конкурентну перевагу підприємства як адаптивність і визначає її як результат ефективної діяльності підприємства зі створеною та функціонуючою системою економічної безпеки [10].

У результаті дослідження, С. Б. Довбня та Н. Ю. Гічова роблять висновки, що стратегічна економічна безпека визначає здатність підприємства до подальшого успішного розвитку, характеризує його конкурентоспроможність та економічний потенціал, тобто наявність ринкових можливостей та ресурсів в розпорядженні підприємства (використання новітніх технологій та техніки у виробництві, можливість доступу до основних сировинних та енергетичних ресурсів, наявність кваліфікованого персоналу тощо) [11, с.38].

2) Домінуюча роль в парі понять «економічна безпека – конкурентоспроможність» належить конкурентоспроможності. Так, на думку Л. М. Христенко та А. І. Михайліченко домінуюче значення конкурентоспроможності є незаперечним, в той час як економічна безпека є її обов'язковим підґрунтям [12].

І. Г. Рзаєв розглядає конкурентоспроможність підприємства в контексті його економічної безпеки і відмічає, що остання являє собою лише характеристику рівня конкурентоспроможності підприємства, що гарантує відповідну результативність функціонування суб'єкта господарювання, яка обумовлює безпеку функціонування підприємств на рівні галузі, сприяє оптимальному процесу формування показників активів, витрат, доходів, та фінансових результатів [13, с.68].

Відмітимо, що на практиці, зокрема в Японії, прийнята урядова стратегія посилення конкурентоспроможності всієї промисловості на світових ринках, яка передбачає сім основних стратегічних напрямів її реалізації, п'ятим напрямом містить розвиток системи економічної безпеки бізнесу [14].

3) Зв'язок між поняттями «економічна безпека – конкурентоспроможність» взаємообумовлений, жодне з понять не виділяється як провідне або другорядне. Як відмічає О. М. Ткаченко, для забезпечення економічної безпеки доцільно вирішити проблему конкурентоспроможності, і навпаки, для високої конкурентоспроможності підприємства необхідно забезпечити його економічну безпеку [15, с.162].

Слід також відмітити наявність таких ситуацій, коли в межах однієї наукової праці її автор (автори) висловлюють різнопланові твердження. Наприклад:

– в роботі Л. М. Христенко та А. І. Михайліченко зазначено, окрім наведеного вище, що підприємство, яке не забезпечило своєї економічної безпеки, не зможе утримати та в повному обсязі використати свої конкурентні переваги, і, отже, неминуче втратить конкурентоспроможність [12];

– О. М. Ткаченко, окрім наведеного вище, називає конкурентоспроможність підприємства основою забезпечення економічної безпеки і запорукою її міцного формування, що дозволяє підприємству утримувати стійкі позиції на ринку [15, с. 162].

Поняття економічної безпеки підприємства, пов'язані з поняттям «конкурентоспроможність» використовується у різних підходах до тлумачення сутності економічної безпеки (табл. 1).

Таблиця 1

Поняття економічної безпеки підприємства, пов'язані з поняттям «конкурентоспроможність»

Автор, джерело	Визначення економічної безпеки
Захисний підхід	
Андрійчук В. Г. [16, с.742]	стан суб'єкта господарювання, за якого він спроможний захищати себе від внутрішніх і зовнішніх загроз і досягати поставлених цілей бізнесу в конкурентному середовищі.
Білоус Ю. Я. [17, с. 245]	стан, при якому забезпечується попередження, виявлення та ефективна нейтралізація непередбачуваних загроз, що впливають на всі сфери діяльності підприємства та походять, зокрема, від персоналу підприємства, з метою забезпечення його конкурентоспроможності.
Енциклопедія економічної безпеки [18, с. 445-446]	стан захищеності життєво важливих інтересів системи від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до його стратегічних цілей.
Мочерний С. В. [19]	стан захищеності інтересів підприємства від нечесної конкуренції, некомпетентних рішень, недосконалих законів та здатність протистояти цим загрозам і реалізувати цілі.
Ресурсний підхід	
Грунін О. А. [20, с. 37-38]	стан суб'єкта господарювання, за якого він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення чи захисту від існуючих небезпек та загроз чи інших непередбачуваних обставин та в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарського ризику.
Васильців Т.Г. [21, с.18-19].	стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку; можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування.
Реун І.І. [22, с.308 з посиланням на 23, с. 18]	стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу.

Шевельов А., Шев- льова Є. [24, с. 68]	такий стан підприємства, за якого при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів підприємство домагається упередження, ослаблення чи захисту від існуючих небезпек та загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та підприємницького ризику
Яременко О. Ф. [25, с.3]	стан максимально ефективного використання ресурсів, за якого вдається уникнути, ослабити або локалізувати небезпеки і, таким чином, реалізувати мету діяльності в умовах конкурентного середовища за допомогою методів сучасного менеджменту.
Комплексний підхід	
Корчевська Л. О. [26]	сукупність змінних параметрів самостійно господарюючого суб'єкту, на які безперервно впливають зовнішні та внутрішні умови, явища, процеси, з якими необхідно взаємодіяти заради досягнення цілей: забезпечення виживання або пристосування до змінних умов; стабільного функціонування та самобереження; розвитку або формування конкурентних переваг.
Череп А. В. [27, с .31]	механізм впливу, захищеності і контролю за процесом розвитку та захисту всіх сфер діяльності, інтересів підприємств від негативної дії факторів ринкового середовища з метою забезпечення стабільності функціонування та процвітання підприємств машинобудування, фінансового та соціального розвитку не лише підприємства, але й регіону, конкурентної боротьби, досягнення основної мети за допомогою регулювання з боку керівництва та шляхом запобігання, уникнення або пристосування до сучасних умов розвитку протягом довгострокового періоду.
Конкурентний підхід	
Белокуров В. В. [28]	наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства до його стратегічних цілей і завдань
Ігнашкіна Т. Б., Ша- тохін А. Л. [29]	стан самого підприємства, який характеризується наявністю конкурентних переваг, що досягаються ефективним використанням існуючих власних та залучених некорпоративних ресурсів, своєчасним впровадженням комплексу заходів з метою захисту своєї господарської діяльності для максимального досягнення поставлених цілей у короткостроковому та довгостроковому періоді в умовах постійної зміни навколишнього середовища.

Відтак, у науковій літературі економічну безпеку підприємства розглядають з різних точок зору, оформлених у так звані «підходи». Однак не тільки конкурентний підхід (провідною ідеєю якого є наявність конкурентних переваг) акцентує увагу на зв'язку з конкурентоспроможності підп-

приємства, але й інші підходи, в яких вказується на те, що середовище, в якому функціонує підприємство є конкурентним.

Колектив авторів монографії [1, с. 15] зазначає, що категорія «економічна безпека» корелює з поняттям конкурентоспроможності підприємства. Провівши відповідні дослідження, автори монографії доходять до висновку, що в наукових працях із проблем конкурентоспроможності підприємств можна віднайти багато тотожних підходів до обґрунтування суті аналізованих понять [1, с. 16].

У той же час, серед науковців також немає єдиного погляду на визначення сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства».

При порівнянні окремих визначень конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки простежується ряд тотожних понять. Розглянемо їх детальніше.

Так, конкурентоспроможність підприємства та його економічна безпека трактуються з позиції розвитку підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки, засновані на понятті «розвиток підприємства»

Визначення конкурентоспроможності підприємства, джерело	Визначення економічної безпеки підприємства, джерело
<p>Відносна характеристика, що віддзеркалює відмінності процесу розвитку даного виробника від виробника-конкурента як за ступенем задоволення своїми товарами чи послугами конкретної суспільної потреби, так і за ефективністю виробничої діяльності Єрмолов М. О. [30, с.239]</p>	<p>Найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних інтересів. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М.[33]</p>
<p>Відносна категорія, що відображає відмінність процесу розвитку підприємства від конкурента за ступенем задоволення продукцією суспільної потреби і ефективністю виробничо-господарської діяльності. Крім того, це властивість виробничо-економічних систем (якими є підприємства) змінювати траєкторію руху чи намічаний режим функціонування в процесі адаптації до впливу зовнішнього середовища з метою збереження, розвитку уже наявних чи створення нових конкурентних переваг Іванов Ю.Б. [31].</p>	<p>Стійкий, тобто збалансований безупинний та сталий розвиток, що досягається за допомогою використання усіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому Белоусова І.А. [34, с.17]</p>

<p>Механізм розвитку Хамел Г. Прахалад К. [32]</p>	<p>Розвиток підприємства, його захищеність від негативного впливу дестабілізуючих факторів для реалізації цілей статутної діяльності і комерційних інтересів. Геєць В.М. та ін. [35]</p>
--	--

Відтак у поняттях конкурентоспроможності підприємства, наданих М. О. Єрмоловим у 1990 р. [30, с.239] та Ю. Б. Івановим [31] у 2004 р. є багато спільного. Водночас Ю. Б. Іванов доповнив дефініцію конкурентоспроможності «властивістю виробничо-економічних систем».

Слід зауважити також, що окрім категорії «розвиток підприємства», покладеної в основу дефініцій наведених у табл. 1, спільним є те, що М. О. Єрмолов [30] та І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко [33] до досліджуваних ними визначень вживають термін «характеристика».

Основна відмінність між визначеннями конкурентоспроможності підприємства та протиставленими ним у таблиці 2 визначеннями економічної безпеки полягає в тому, що перші більшою мірою зосереджені на порівнянні розвитку базового підприємства з конкурентом, тоді як у визначеннях економічної безпеки розвиток підприємства розглядається відокремлено від інших суб'єктів господарювання.

Більш вузьким, ніж наведені у таблиці 2 поняття, що характеризують конкурентоспроможність підприємства через його розвиток, є визначення науковця І. В. Тюхи, який пропонує визначати її як узагальнюючий показник розвитку порівняльних переваг підприємства відносно інших конкурентів, що характеризує його діяльність, ураховуючи фактори зовнішнього і внутрішнього середовища та конкурентної стратегії [36, с. 6].

Здатністю до розвитку, конкретизовану як здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих чинників названо економічну безпеку підприємства у роботі Н. Капустіна, але при цьому автор назвав її також сукупністю чинників, які забезпечують незалежність і стійкість підприємства [37]. Крім цього, у визначенні С. А. Черкасової та С. В. Філіппової економічна безпека підприємства характеризується як здатність відновлюватись та постійно розвиватись в умовах високо динамічних змін ринкового середовища, а також як система забезпечення та захисту економічних інтересів та потенціалу розвитку від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз [38].

Аналіз дефініцій приведених у таблиці визначень, трактованих з позиції розвитку підприємства, дозволяє зробити висновок про глибшу сутність поняття економічна безпека підприємства, ніж його конкурентоспроможність.

Відмітимо, що до пояснення сутності економічної безпеки окремими науковцями вживається, на нашу думку, суперечливе словосполучення – «стан розвитку»:

– стан економічного розвитку суб’єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз оточуючого середовища [39];

– стан розвитку господарюючого суб’єкта, який характеризується стабільністю економічного й фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних чинників та протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності [40, с. 38];

– стан розвитку підприємства, який характеризується стабільністю економічного й фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів та протидія їх впливу на всіх стадіях його діяльності [41, с.5];

– стан розвитку економічної системи, який забезпечує її ефективне функціонування засобом належного використання внутрішніх та зовнішніх чинників, а також здатність результативного протистояння негативному зовнішньому впливу [42].

Таким чином, економічну безпеку підприємства науковці характеризують не тільки як розвиток підприємства, але і як здатність до розвитку, а також стан розвитку. Це потребує додаткового дослідження, що буде зроблено далі, після аналізу зв’язку з конкурентоспроможністю підприємства.

Доцільно звернути увагу, що у визначеннях М. І. Камлика [40, с. 38] та З. Стаховяка [42] зроблено таке важливе, на наш погляд, доповнення у визначенні економічної безпеки як «протидія» та «здатність протистояння».

Отже, розглянемо далі наступне спільне поняття, яке використовується при визначенні конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки, яким є «протистояння», що означає «здатність чинити опір» (табл. 3).

Таблиця 3

Визначення конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки, в основі яких здатність підприємства «протистояти або чинити пір»

Поняття конкурентоспроможності підприємства, джерело	Поняття економічної безпеки підприємства, джерело
Здатність підприємства протистояти іншим підприємствам, вести з ними успішну боротьбу за ринки збуту товарів та послуг Люкшинов А. Н. [43]	Здатність підприємства ефективно та своєчасно протистояти впливу негативних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища Куркин Н. В. [45]

<p>Здатність протистояти на ринку іншим товаровиробникам та постачальникам аналогічної продукції як за рівнем задоволення споживачів, так і за ефективністю виробничо-господарської діяльності Киперман Г.Я. [44]</p>	<p>Здатність підприємства протистояти несприятливим зовнішнім і внутрішнім впливам, шляхом гармонізації соціально-економічних інтересів з метою забезпечення стійкої діяльності, мінімізації втрат і збереження контролю над власністю Ляшенко О. М. [46]</p> <p>Здатність чинити опір сукупному впливу загроз макро- та мікросередовищ з метою досягнення своєї стратегічної мети в усіх видах діяльності Пілова Д. П. [47, с. 6].</p>
---	---

Категорія «протистояння» у визначенні конкурентоспроможності підприємства застосовується також В. А. Винокуровим, який характеризує її як здатність вести успішну конкурентну боротьбу, протистояти їй, доповнюючи при цьому, що конкурентоспроможність визначають порівняльні конкурентні переваги підприємства відносно підприємств-аналогів, які діють на даному ринку [48].

Крім того, економічну безпеку як здатність протистояти (небезпеці, загрозам тощо) розглядають й інші науковці, але вона стосується або загалом економічної системи, або (при розгляді безпосередньо підприємства) таке трактування є додатковим:

– О. М. Бандурка та ін.: стан і здатність економічної системи протистояти не безпеці руйнування її організаційної структури і статусу, а також перешкодам досягнення цілей розвитку [49, с. 17];

– О. М. Бондаренко: стан підприємства, при якому відбувається його ефективне функціонування через визначення, забезпечення і захищеність функціональних складових та здатність протистояння як внутрішнім так і зовнішнім загрозам [50, с. 6];

– В. К. Васенко та ін.: стан і здатність суб'єкта господарювання протистояти небезпеці, що руйнує структуру та спроможність реалізувати свою місію в системі пануючих суспільних відносин [51, с. 125].

– В. О. Лукін: здатність системи протистояти загрозі виникнення втрат [52, с. 174, 175];

Наведені в таблиці 3 визначення конкурентоспроможності підприємства є вужчими, на наш погляд, ніж протиставлені їм визначення економічної безпеки, оскільки в останніх: по-перше, акцентується увага на протистоянні загрозам не тільки макросередовища (до якого належать (у тому числі) інші товаровиробники та постачальники аналогічної продукції), але й мікросередовища, по-друге, в дефініції економічної безпеки підприємства ширше визначена ціль (досягнення стратегічної мети, а не тільки рівня задоволення споживачів та ефективності виробничо-

господарської діяльності) і по-третє, об'єктом виступають всі види діяльності підприємства, а не тільки виробничо-господарська.

Визначення конкурентоспроможності підприємства базуються також і на ресурсному підході, якому, на думку І. А. Косатої віддають перевагу більшість економістів [53, с.130]. Водночас і при дослідженні суті економічної безпеки підприємства, достатньо поширеним є ресурсний підхід [54, с.124]; [55].

Основна ідея прихильників даного підходу при розкритті суті понять, що досліджуються, полягає в найбільш ефективному використанні ресурсів підприємства (табл. 4).

Таблиця 4

Визначення конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки на основі ресурсного підходу

Визначення конкурентоспроможності підприємства, джерело	Визначення економічної безпеки підприємства, джерело
Можливість ефективно розпоряджатись власними і позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку Азоев Г. Л. [56] ; Должанський І.З. [57]; Хамініч С. [58, с. 59].	Стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стійкий розвиток на вибраному ринку Гусев В.С. [62]
	Ефективне використання ресурсів для забезпечення стабільного функціонування та розвитку у майбутньому Головінов О. М. [63]
Здатність підприємства використовувати власний потенціал та ресурси, що надаються навколишнім маркетинговим середовищем для досягнення порівняно вищої міри задоволення потреб споживачів свого цільового ринку Камишніков Р.В. [59, с.7]	Стан найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз, забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах Фоміна М.В. [64, с. 11];
	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому Олейников Е. А. [65, с.138].
	Становище найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому. Бланк І.А. [66].

	<p>Стан ефективного використання ресурсів підприємства та наявних ринкових можливостей для запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, і забезпечення тривалого виживання та стійкого розвитку на ринку відповідно до обраної господарюючим суб'єктом місії Ареф'єва О. В. [67, с.18].</p>
<p>Наявність у підприємства матеріальних та нематеріальних можливостей і ресурсів, умов, які забезпечують йому сталий розвиток у довгостроковій перспективі Мельник С. І. [60]</p>	<p>Стан ефективного використання ресурсів підприємства та наявних ринкових можливостей, що дозволяє попереджати зовнішні та внутрішні загрози, забезпечує життєздатність та стабільний розвиток на ринку відповідно до вибраної місії Ильяшенко С.Н. [68, с. 12].</p>
	<p>Стан ресурсів (капіталу, персоналу, інформації і технологій, техніки і устаткування, прав і підприємницьких можливостей), при якому найбільш ефективно їх використання сприяє стабільному функціонуванню підприємства, соціальному та науково-технічному розвитку, а також запобігає появі внутрішніх і зовнішніх небезпек Манів З. О. [69].</p>
<p>Володіння суб'єктом господарювання внутрішнім потенціалом, який здатен протистояти суперникам у конкурентній боротьбі в конкретних стратегічних зонах господарювання В.М. Горбатов [61, с. 290]</p>	<p>Стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування і динамічного розвитку підприємства, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам. Покропивний С.Ф. [70, с.334]</p> <p>Стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, при якому гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування і динамічного розвитку, відвертання внутрішніх і зовнішніх негативних дій Одинцов А. А. [71, с. 45–46].</p> <p>Стан правових, економічних та виробничих відносин, а також матеріальних, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, що виражає здатність підприємства до стабільного функціонування. Судоплатов А. П. [72, с.3].</p> <p>Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі Кірієнко А.В. [73, с. 6]</p>

Принциповою відмінністю між поняттями конкурентоспроможності та економічної безпеки, наведеними в табл. 4 є те, що перше трактують як можливість, здатність, наявність (хоча і ці іменники не тотожні один одному), а друге – визначають як стан. Розглянемо семантичні властивості цих слів, використовуючи Академічний тлумачний словник української мови:

– можливість – це здійсненність, допустимість чого-небудь (звичайно за певних умов); наявність умов, сприятливих для чого-небудь, обставин, які допомагають чомусь; (у множині) внутрішні сили, ресурси, здатності [74, с. 778];

– здатність має властивість за значенням »здатний«, а це який може, уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином; придатний для кого-, чого-небудь, на щось, годящий [75, с. 531];

– стан – це обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує; ситуація, зумовлена певними обставинами, умовами; сукупність ознак, рис, що характеризують предмет, явище в даний момент відповідно до певних вимог щодо якості, ступеня готовності і т. ін. [76, с. 644].

Отже, у визначеннях конкурентоспроможності наявне протиріччя у застосуванні різних підходів до використання ресурсів («мати можливість / бути здатним»), оскільки підприємство може мати можливість, але не бути здатним, і навпаки.

Стосовно економічної безпеки підприємства, то при її визначенні за ресурсним підходом, використовуються поняття «стан використання ресурсів» [62]; [64, с. 11]; [66] та ін.] та «стан ресурсів» [71]; [69], з додаванням продовження «при їх використанні». Тому суперечності тут немає.

Якщо розглядати мету використання ресурсів, то у визначеннях конкурентоспроможності підприємства, наведених в табл. 4 вона сформульована вужче, ніж у визначеннях економічної безпеки.

Доцільно звернути увагу на дефініцію конкурентоспроможності підприємства, надану науковцями Є. М. Карпенко та Н. П. Драгун, які називають її відносною характеристикою, але при цьому акцентують увагу, що її прояв відбувається в умовах конкуренції і характеризується здібністю задіяти необхідні ресурси і зробити з них конкурентоспроможний товар, визначається продуктивністю використання виробничих ресурсів, обумовлює його положення на ринку і залежить від аналогічної властивості його галузі та країни» [77, с. 257].

Дискусійне визначення надав Л.В. Гринів, назвавши конкурентоспроможність підприємства ефективним використанням власних і залучених коштів з метою збільшення прибутковості та зміцнення ринкових позицій підприємства [78, с. 5]. Використаний термін «кошти» потребує уточнення, оскільки в економічній літературі він, зазвичай, використовується з приставкою «грошові» – і тоді це активи підприємства, а може означати капітал або матеріальні цінності.

Поняття «використання ресурсів» застосовується також при визначенні конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства, які трактують їх з позиції його здатності до ведення ефективної господарської діяльності (табл. 5).

Таблиця 5

Визначення конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки як здатності ведення ефективної господарської діяльності

Визначення конкурентоспроможності підприємства, джерело	Визначення економічної безпеки підприємства, джерело
<p>Здатність ведення ефективної господарської діяльності в умовах зовнішньої середовища, яка змінюється, шляхом раціонального використання наявних ресурсів, серед яких пріоритетним виступає робоча сила. Янковий О. Г. [79, с.28]</p> <p>Здатність ефективно та прибутково, порівняно з конкурентами, вести господарську діяльність, найбільш ефективно використовувати фінансові, виробничі, науково-технічні та трудові ресурси з метою задоволення потреб споживачів Слободянюк В.О. [80, с. 6]</p>	<p>Здатність підприємства ефективно та стабільно здійснювати свою господарську діяльність шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання ресурсів підприємства та нівелювати вплив негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища Єпіфанов А. та ін. [89, с. 25]</p>
<p>Здатність підприємства до ефективної господарської діяльності та забезпечення прибутковості за умов конкурентного ринку Покропивний С. Ф. [81]</p>	<p>Здатність підприємства до ефективного функціонування (тепер) і успішного розвитку (в майбутньому). Довбня С.Б., Гічова Н.Ю [90, с. 88]</p>
<p>Здатність підприємства господарювати ефективніше, ніж інші підприємства-конкуренти у визначеному сегменті ринку. Гринько Т.В. [82, с. 51]</p>	
<p>Можливість ефективної господарської діяльності підприємства та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку. Булеєв І.П. [83, с. 78]; Василенко В.О. [84, с.85]; Іванов Ю.Б. [85, с. 16]; Петрович Й. М. [86]</p>	
<p>Можливість ефективної господарської діяльності і її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку, що забезпечується усім комплексом наявних у підприємства засобів Д.М. Черваньов, Л. Названова [87, с. 24]</p>	
<p>Здатність успішно функціонувати у довгостроковій перспективі, займаючись діяльністю, спрямованою на створення (звершення) Євчук Л.А. [88, с. 7]</p>	

У визначеннях конкурентоспроможності підприємства, наведених в табл. 5, має місце відмічена раніше суперечність при використанні іменників «здатність» та «можливість».

У ранніх працях при визначенні конкурентоспроможності підприємства замість здатності ефективно господарювати, вчені вказували на здатність отримувати прибуток, наприклад:

– С.П. Ярошенко називає її здатністю підприємства діяти в умовах ринкових відносин, отримуючи прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки якості продукції на високому рівні, але при цьому науковець додає, що конкурентоспроможність виробництва в основному зводиться до конкурентоспроможності продукції [91, с. 136];

– П. К. Канінський під конкурентоспроможністю підприємства розуміє його здатність отримувати прибутки, достатні для відтворення простого або розширеного виробництва, мотивації праці та поліпшення властивостей продукції [92, с. 532];

– О. Є. Гудзь характеризує її як здатність генерувати прибуток на вкладений капітал не нижче від середньогалузевих параметрів, тобто здатність функціонувати ефективно [93, с. 198].

Дискусійне визначення надав О. Савчук, визначивши конкурентоспроможність підприємства як здатність у процесі суперництва досягати кращих результатів в деякій діяльності, сфері функціонування [94, с. 58]. Не визначеність даної дефініції полягає в застосуванні поняття «результат», яке має широке смислове навантаження і потребує уточнення. Водночас О. Савчук зробив доповнення, що конкурентоспроможність підприємства повинна визначатися конкурентоспроможністю окремих видів продукції, яку воно випускає.

Спільним при визначенні сутності конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства також є те, що обидва поняття розглядають з позиції його адаптації до змін зовнішнього середовища (табл. 6).

Таблиця 6

Визначення конкурентоспроможності підприємства та його економічної безпеки як здатності адаптуватися

Визначення конкурентоспроможності підприємства, джерело	Визначення економічної безпеки підприємства, джерело
Можливість адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, використовуючи власні конкурентні переваги над конкурентами, завдяки ефективній інноваційній, маркетинговій, експортній, інвестиційній і товарній політиці на основі оптимального використання ресурсно-вартісних, продуктивно-трудових та виробничо-технологічних можливостей Нижник І. В. [95]	Стан захищеності його діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатність адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність Плетнікова І. Л. [98, с. 7]

<p>Здатність організації продовжувати працювати в обраній сфері бізнесу, коли макросередовище швидко змінюється, адаптуватися до змін навколишнього середовища, створювати свої конкурентні переваги і на цій основі досягати кращих результатів діяльності, ніж конкуренти. Акимова І.М. [96, с. 24]</p>	
<p>Динамічна характеристика здібності підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища і забезпечувати при цьому визначений рівень конкурентних переваг Шинкаренко В.Г., Бондаренко А.С. [97, с. 14]; Петрович Й. М. [86]</p>	<p>Стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу меж адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони Соколенко Т. М. [99]</p>

Слід відмітити, що не дивлячись на невелику кількість визначень економічної безпеки підприємства, які містять термін «адаптація», фактично їй приділено багато уваги в безпекології. На нашу думку, це пов'язано з тим, що переважна більшість науковців не ототожнюють ці поняття, але вважають адаптацією одним із основних засобів забезпечення економічної безпеки підприємства [100]; [101].

Зв'язок даних понять потребує додаткового дослідження, що буде зроблено нами пізніше.

Отже, у багатьох із вже розглянутих нами вище визначеннях конкурентоспроможності підприємства, а також в окремих визначеннях економічної безпеки підприємства, наведених у табл. 1, мова йде про акумуляцію конкурентних переваг.

Нами розглянуті та проаналізовані й інші визначення конкурентоспроможності підприємства (табл.7).

Таблиця 7

**Визначення конкурентоспроможності підприємства
з позиції акумулювання конкурентних переваг**

Автор, джерело	Визначення конкурентоспроможності підприємства
<p>Немцов В. Д., Довгань Л.Є. [102, с.220]</p>	<p>Комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначає успіх підприємства на визначеному ринку за визначений проміжок часу по відношенню до сукупності показників конкурентів</p>
<p>О. Тіщенко, О. Головка [103, с.51]</p>	<p>Спроможність підприємства до отримання синергетичного ефекту від раціонального використання наявних та новостворених у процесі реалізації стратегії розвитку конкурентних переваг</p>
<p>Р. А. Фатхудінов [104]</p>	<p>Здатність підприємства виготовляти конкурентоспроможну продукцію, його перевага стосовно інших підприємств відповідної галузі всередині країни та за її межами</p>

Радєва М. М., Маслов П. М. [105, с. 176]	Наслідок сукупності конкурентних переваг, відображається в низькій ціні, високій якості, значних обсягах виробництва та реалізації
Сідун А., Пономальова Ю. В. [106]	Узагальнююча оцінка конкурентних переваг підприємства в питаннях: формування ресурсного потенціалу; ефективного функціонування; задоволення попиту
Должанський І. З., Загорна Т. О. [57]	Результат конкурентних переваг підприємства по всьому спектру проблем управління підприємством
Портер М. [107]	Можливість добиватися конкурентних переваг і утримувати їх у певних сферах
Попов В. М. [108, с. 92]	Рівень переваг і недоліків фірми, підприємства, організації по відношенню до інших учасників – конкурентів на ринку всередині країни та за її межами, що визначаються за такими параметрами, як технологія, кваліфікація персоналу, якість, політика збуту тощо
Алексеев С. Б. [109, с. 618]	Економічна категорія, яка дозволяє в умовах конкуренції представити на внутрішній і зовнішній ринок продукцію, яка з точки зору конкурентних переваг сприймається споживачем як краща за аналогічну продукцію конкурентів та дозволяє підприємству отримувати плановий дохід, реалізовувати стратегії конкурентної боротьби й забезпечувати виживання і бажане положення на ринку у довгостроковій перспективі.

Вважаємо доцільним погодитися з висновком, зробленим О. І. Драган, що більшість авторів вважають, що конкурентоспроможність підприємств є поняттям, яке визначається і залежить від конкурентоспроможності товарів [110, с. 26].

Таким чином, повертаючись до конкурентного підходу слід зауважити, що відповідно до нього науковці вбачають конкурентні переваги запорукою економічної безпеки. Н. О. Лоханова та інші представники підходу вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [111].

До недоліків цього підходу у науковій літературі відносять те, що наявність конкурентних переваг без їх використання і реалізації не гарантує підприємству економічної безпеки [112, с. 66], [113, С.33]. Крім того, О. В. Ілляшенко конкурентний підхід вважає таким, що не отримав подальшого розвитку після заявки про його формування (разом із такими підходами, як гармонізаційний та стійкісний підходи) [114].

Окремі науковці критикують у цілому існування такого підходу. Зокрема, Є.І. Овчаренко наголошує, що конкурентний підхід не має відношення до синтагми економічної безпеки підприємства [115, с. 225].

В межах гармонізаційного підходу також існує думка, що наявність конкурентних переваг у підприємства дозволить продуктивно взаємодіяти із зовнішнім середовищем, що в свою чергу сприятиме його успішному функціонуванню на ринку [111, с. 52-56.].

Доцільно погодитися з висновком Ю. О. Бровкіної, якщо підприємство має низку конкурентних переваг, то це з одного боку, надає йому можливість до простого та розширеного відтворення, з іншого, характеризує його здатність ефективно задовольняти потреби зовнішнього середовища. При цьому науковець критикує: «таке бачення можна трактувати як індикатор ринкової позиції підприємства, сутність економічної безпеки в такому сенсі скрита» [54, с. 125].

Як показав проведений нами аналіз визначень, конкурентоспроможність включає ефективність як складову категорію.

Ефективність є відношенням витрат до результатів, що показує, наскільки результативно передбачається використовувати наявні в розпорядженні суб'єкта конкурентної боротьби ресурси, тобто конкурентоспроможність виражає потенціал, здатність до ведення успішної конкурентної боротьби, проте який може бути і нереалізованим [116, с. 20].

Слід погодитися, що конкурентоспроможним у принципі може бути й малоефективний ринковий суб'єкт, оскільки конкурентоспроможність може досягатися не тільки продуктивним поліпшенням своїх власних характеристик, але й шляхом використання різноманітних заходів із блокування розвитку конкурентів.

Дослідники визначають, що деструктивні заходи, так звані «інституціональні пастки», нерідко можуть забезпечити стійкі лідируючі позиції підприємству на певний строк [117, с. 53]. Ступінь захисту, що забезпечується підприємствами від аналогічних заходів, значною мірою визначає рівень їх конкурентоспроможності, яка в такому контексті спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства [116, с. 20]. Відтак на думку М.А. Хвесик, конкурентоспроможність інтегрує в собі ефективність і безпеку [116].

Слід зауважити також, що внаслідок надання органами державного управління окремим суб'єктам господарської діяльності матеріально-правових преференцій спотворюється механізм функціонування здорового конкурентного середовища. Виникають утворення неофіційних об'єднань представників влади і бізнесу, що об'єктивно призводить до монополізації товарних ринків (або навіть секторів економіки) з усіма негативними проявами цього процесу – зниження рівня конкуренції на ринку, формування бар'єрів входження на ринок нових суб'єктів господарювання, підвищення рівня цін за умови збереження існуючих якісних параметрів продукції (послуг) [21, с.35].

Розглянемо приклад. На ринку залізничних перевезень Регіональна філія «Придніпровська залізниця» ПАТ «Українська залізниця» не має конкурентів, тому досліджуване підприємство є природним монополістом у тих областях, які обслуговує (Дніпропетровська, Запорізька). Очевидно, що в такому випадку економічна безпека підприємства є поняттям набагато ширшим, ніж конкурентоспроможність і незалежним від нього.

Однак з 2001 р. існує Міжнародний комітет проти приватизації залізниць, який утворено в результаті потужного профспілкового руху країн ЄС і США. Робітників, безумовно, хвилює звільнення персоналу при переході колій, локомотивів і вокзалів у приватну власність. Профспілкові лідери наводять і більш вагомні аргументи економічного змісту. Конкуренти в будь-який спосіб будуть намагатися зменшити собівартість перевезень, від чого постраждає безпека руху: масовий споживач буде ризикувати, але віддасть перевагу нижчим тарифам. Загальмуються інноваційні проекти на транспорті: якщо залізниця перебуває в приватній власності, то шлях до наукових ноу-хау через бюджетні субсидії значно коротший, ніж від профільних НДІ до приватних структур [22, с. 178].

Вищенаведене наводить нас на думку, що конкурентоспроможне підприємство може нести небезпеку для стейкхолдерів і, навіть, власників. Тому доцільно розглядати економічну безпеку окремо з точки зору не тільки підприємства, але і його стейкхолдерів (внутрішніх і зовнішніх).

Варто урахувати, що головним елементом механізму ринкової системи є конкуренція, яка є певним середовищем, у яке занурена ця система й поза яким вона функціонувати не може. Саме конкуренція забезпечує єдність дії всіх елементів ринкового механізму, об'єднуючи в єдине ціле всіх господарюючих суб'єктів, що конкурують між собою.

За передумовами недобросовісної конкуренції має місце:

- незабезпеченість гарантій права власності;
- нестабільність «правил гри»;
- недосконала податкова, фінансово-кредитна політика;
- «клієнтські» відносини влади та бізнесу;
- афільованість управління підприємствами;
- відсутність ринку продажу бізнесу [21, с. 27].

Вищенаведений перелік негативно впливає на економічну безпеку підприємства.

Більшість науковців підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства ставлять за мету, при забезпеченні (або ж розробки системи) економічної безпеки. Зокрема, С. М. Шкарлет забезпечення економічної безпеки розглядає як «... системний процес, в якому поєднуються три основних компоненти: по-перше, діагностика та оцінка фінансово-економічних, операційних, та організаційних критеріїв з метою завчасної ідентифікації джерел виникнення небезпечних для діяльності підприємства проявів; по-

друге, своєчасне застосування релевантного каталогу антикризових (стабілізаційних) заходів нейтралізації внутрішніх і зовнішніх факторів; по-третє, формування системи рекомендацій і заходів щодо створення конкурентної переваги та забезпечення розвитку підприємства на усіх етапах його життєвого та операційного циклів» [118].

Мета роботи із забезпечення економічної безпеки: гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування підприємства і розвитку його потенціалу; забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства [21, с.23].

Водночас, серед головних цілей формування економічної безпеки підприємства виділяють: забезпечення фінансової стійкості та незалежності; досягнення лідерства у технологіях; забезпечення високого конкурентного статусу; підвищення ефективності менеджменту; оптимізації використання потенціалу підприємства; мінімізації руйнівного впливу зовнішнього середовища; забезпечення функціонування підприємства у межах правового поля; захисту власної комерційної таємниці [119]. Усе перелічене, без сумніву, можна назвати і чинниками зростання конкурентоспроможності підприємства.

Доцільно зупинитися і на галузевих ризиках щодо системи економічної безпеки підприємництва. За твердженням Т. Г. Васильціва, вони характеризуються такими загрозами як: різке посилення рівня конкуренції; «старіння» та «спад» галузі (пов'язані з відповідною стадією її життєвого циклу), які супроводжуються зменшеннями попиту та місткості галузі; зниження рівня інвестиційної привабливості галузі тощо [21, с.29].

Галузевий аспект повинен забезпечувати захист інтересів суб'єктів системи в межах конкретної галузі, сектора та/чи сфери бізнесу з врахуванням рівня його монополізації, форм конкуренції, існуючої практики захисту суб'єктів підприємницької діяльності, галузевих програм підтримки та розвитку підприємництва [21, с.124].

Таким чином, на нашу думку, співвідношення понять економічна безпека – конкурентоспроможність залежить від обсягів підприємства, специфіки діяльності (необхідність отримання ліцензій, дозвільних процедур, унікальність продукції тощо) та приналежності до певної галузі. Наприклад, малі підприємства працюють в умовах, наближених до досконалої конкуренції, а тому для них конкурентоспроможність виходить на перший план і саме від неї залежатиме економічна безпека підприємства. Підприємства гірничо-металургійної галузі працюють в умовах олігополії, а тому тут зв'язок взаємообумовлений. Для підприємств-монополістів конкурентоспроможність відіграватиме другорядну роль. Разом із цим, нашою принциповою позицією є те, що поняття конкурентоспроможність підприємства та його економічна безпека можуть означати одне й те саме

(так само як і суперечити один одному) при різних цілях, завданнях і критеріях дослідження.

У даному дослідженні нами встановлено, що для підприємств, які функціонують у конкурентному середовищі, вагомість економічної безпеки та конкурентоспроможності є однаковою, при характеристиці їх як розвитку підприємства, здатності чинити опір, використанні ресурсів, здатності ведення ефективної господарської діяльності та здатності адаптуватися.

Література:

1. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [Монографія] / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с.
2. Рудковський О. В. Структура системи економічної безпеки підприємства / О. В. Рудковський // Вісник Національного транспортного університету. – 2014. – № 29(2). – С. 93-99.
3. Кузьменко О. М. Економічна безпека підприємства: зв'язок з іншими категоріями та поняттями // II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Безпекознавство: теорія та практика», 15 березня-15 квітня 2014 року. – Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – 2014. – Електронний ресурс, режим доступу: http://thesis.at.ua/publ/bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika/kuzmenko_o_m_ekonomichna_bezpeka_pidpriemstva_zv_39_jazok_z_inshimi_kategorijami_ta_ponjattjami/4-1-0-172.
4. Свекла К. А. Конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства / К. А. Свекла, І. О. Кузнецова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Економіка: реалії часу і перспективи» (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 20-21 лютого 2014 р.). – Одеса: ОНПУ, 2014. – Т. 2. – С. 64-65.
5. Пилипенко Н. М. Конкурентоспроможність як невід'ємна складова забезпечення економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Пилипенко // Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів : матер. Міжнар. наук. інтернет-конф. – Режим доступу: <http://www.reu.chtei-knteu.cv.ua/?p=1283>.
6. Словник української мови: в 11 томах. – Том 11, 1980. – Стор. 326.
7. Фальченко О. О. Конкурентоспроможність як складова економічної безпеки підприємства / О. О. Фальченко, Н. Б. Токарь // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – №67 (1040) – С. 156-158.
8. Фальченко О. О. Конкурентоспроможність як складова економічної безпеки підприємства / О. О. Фальченко, Н. Б. Токарь // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. – №67 (1040) – С. 156-158.
9. Чорна М. В. Концептуальна модель економічної безпеки будівельного підприємства [Електронний ресурс] / М. В. Чорна, І. В. Пірятінська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2012. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1477> 3.

10. Шершньова З. Стратегічне управління : підручник / З. Шершньова. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
11. Довбня С.Б. Діагностика економічної безпеки підприємства як інструмент визначення напрямків його інноваційного розвитку / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Економічний вісник НГУ. – 2012. – Вип.3. – С. 36-42.
12. Христенко Л. М., Михайліченко А. І. Зв'язок конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства // II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «БЕЗПЕКОЗНАВСТВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА», 15 березня-15 квітня 2014 року. – Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – 2014. – Електронний ресурс, режим доступу: http://thesis.at.ua/publ/2014_r_bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika_15_03_15_04/khristenko_l_m_mikhajlichenko_a_i_zv_jazok_konkurentospromozhnosti_ta_ekonomichnoji_bezpeki_pidpriemstva/10-1-0-326
13. Рзаєв Г. І. Оцінка конкурентоспроможності підприємства в контексті його економічної безпеки / Г. І. Рзаєв // Збірник наукових праць. Луцький НТУ. Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – Вип. 7 (26). – Ч. 3. – С. 67-77.
14. Аніщенко І. В. Оцінка ефективності реалізації та фінансове забезпечення програм розвитку малого бізнесу в регіоні / І. В. Аніщенко, Ю. Б. Пінчук // Економіка та держава, 2005. – № 10. – С. 29-33.
15. Ткаченко О. М. Конкурентоспроможність та економічна безпека кондитерських підприємств України: взаємозв'язок в умовах політичної та соціальної нестабільності країни // Формування ринкових відносин в Україні. – №4 (167). – 2015. – С.157-162.
16. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – Київ: КНЕУ, 2013. – 779 с.
17. Білоус Я. У. Аналіз підходів до визначення поняття «система економічної безпеки» // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2011. -№23 (III). – С.241-247.
18. Экономическая безопасность : [энциклопедия] / А. Г. Шаваев, А. Т. Багаутдинов и др. – М. : Правовое посвящение, 2001. – 512 с.
19. Методологія економічного дослідження / С.В. Мочерний. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.
20. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб. : Питер, 2002. – 160 с.
21. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384с.
22. Рекун І. І. Трансформація системи економічної безпеки підприємств залізничного транспорту: монографія / Іван Іванович Рекун. – Дніпропетровськ: ДНУЗТ, Видачник: Колор-принт, 2015. – 358 с.
23. Baldwin, D. A. (1985) *Economic Statecraft*, Princeton, NJ: Princeton University Press., с. 18
24. Шевелев А.Е. Риски в бухгалтерском учете: [учеб. пособие] / А.Е. Шевелев, Е.В. Шевелева. – [2-е изд.]. – М.: КНОРУС, 2011. – 304 с.
25. Яременко О. Ф. Механізм управління економічною безпекою машинобудівного підприємства : автореф. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Оксана Федорівна Яременко ; Хмельницький нац. Ун-т. – Хмельницький, 2009. – 20 с.,
26. Корчевська Л. О. Методологія синергетичного управління економічною безпекою підприємства : монографія / Л. О. Корчевська. – Херсон : Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2016. – 468 с.

27. Череп А. В. Сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування / А. В. Череп, О. В. Лясковець // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. – 2016 .- №31 . – Том 1. – С.27-34/
28. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [электронный ресурс] / В. В. Белокуров // Режим доступа : // [http : // www.safetyfactor. ru](http://www.safetyfactor.ru) – 20.01.2005
29. Ігнашкіна Т. Б., Шатохін А. Л. Економічна безпека підприємства та її трактування у наукових працях. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mev-hnu.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_virobnichikh_sistem_za_umov_rozvitku_konkurenciji/33-1-0-176
30. Ермолов М. О. Чем отличается конкурентоспособность фирмы от конкурентоспособности товара / М. О. Ермолов // Как продать товар на внешнем рынке. – М.: Мысль, 1990. – С. 228-241.
31. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия: монография / Ю.Б. Иванов. – Харьков : ХНЭУ, 2004. – 256 с/
32. Хамел Г. Прахалад К. Конкурируя за будущее. М.: Олимп-Бизнес, 2002. Глава 12. – 288 с .
33. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко / навч.посібник. – Львів, 2011. – 380 с/
34. Белоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: [монографія] / І.А. Белоусова. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
35. Геєць В.М. Моделирование економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.Ш. Черняк. – Х., 2006. – 240 с.
36. Тюха І. В. Управління розвитком конкурентоспроможності підприємств олійно-жирової галузі: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Київ, 2010. 20 с.
37. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 11-12. – С. 45-47.
38. Черкасова С.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління процесом зміцнення економічної безпеки інноваційно-активних підприємств / С. О. Черкасова, С. В. Філіппова / Монографія. – Одеса. ОНПУ, 2014 р. – 198 с.
39. Дацків Р. М. Система економічної безпеки у глобальному вимірі / Р. М. Дацків // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 143– 153.
40. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: [навч. посібник] / М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.,
41. Кошембар Л. О. Механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання на основі оптимізації оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец.21.04.02 / Л. О. Кошембар ; Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «Крок». – К., 2009. – 21 с.
42. Stachowiak Z. Bezpieczenstwo ekonomiczne / Z. Stachowiak // Ekonomika obrony / [pod red. W. Stankiewicza, AON]. – Warszawa, 1994. – S. 187– 188.
43. Люкшинов А. Н. Стратегический менеджмент / А. Н. Люкшинов. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 376 с.
44. Рыночная экономика: словарь / под общ. ред. Г.Я. Кипермана. – М.: Республика, 1993. – 524 с.

45. Куркин Н. В. Управление экономической безопасностью развития предприятия : монография. – Д. : АРТ-ПРЕСС, 2004. – 452 с.
46. Ляшенко О. М. Парадигма управління економічною безпекою підприємства / О. М. Ляшенко // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Економічна безпека сучасного підприємства». – Вінниця: «УНІВЕРСУМ-Вінниця», 2008. – С. 39–45.
47. Пілова Д. П. Методичні підходи щодо визначення зон економічної безпеки підприємства / Д. П. Пілова // Вісник Криворізького технічного університету. – 2006. – №3. – С. 264-268.
48. Винокуров В. А. Организация стратегического управления на предприятии / В. А. Винокуров. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 160 с.
49. Бандурка О.М. та ін. Основи економічної безпеки: Підручник. – Харків: Вид-во Нац ун-тм внутр. справ. 2003. -236 с.
50. Бондаренко О. М. Формування комплексної системи показників для оцінки рівня економічної безпеки авіакомпанії / О. М. Бондаренко // Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць. Вип. 5. – К.: вид-во НАУ, 2003. – С. 155–160.
51. Васенко В. К., Пуш Л. А., Шульга І. П., Зачосова Н. В., Герасименко О. М. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання та тіньова економіка: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Васенка В.К. – Черкаси: Вид-во ТОВ «Маклаут», – Черкаси, 2010. – 367 с.
52. Лукін В.О. Системний підхід до визначення поняття «економічна безпека» / В. О. Лукін // Прова і безпека. – 2004/3'3. – с. 173-176.
53. Косата І. А. Ресурсний підхід до визначення конкурентоспроможності інтегрованих структур бізнесу // Проблеми економіки / Косата І. А. – № 3. – 2015. – С.129 – 134.
54. Бровкіна Ю. О. Підходи до вивчення поняття економічної безпеки підприємства / Ю. О. Бровкіна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – №1(17). – С. 122-128.
55. Лебедко С. А. Систематизація теоретичних підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства» / С. А. Лебедко // [Електронний ресурс] Ефективна економіка. – №11. – 2015. – режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4512>
56. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М.: ОАО «Типография «НОВОСТИ», 2000. – 256 с.
57. Должанський І. З. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
58. Хамініч С. Методика інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства / С. Хамініч // Економіст. – 2006. – №10. – С. 59-61.
59. Камишніков Р.В. Конкурентоспроможність підприємства в системі маркетингу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Р. В. Камишніков. – К., 2006. – 18 с.
60. Мельник С. І. Проблеми формування конкурентних переваг підприємств агропромислового комплексу в ринкових умовах: автореф. дис. ...докт.екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Луганськ, 2011. 32 с.
61. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса: Монография. Х.: ИНЖЕК, 2006. 592 с.

62. Гусев В.С. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / В.С. Гусев, В.А. Демин, Б.И. Кузин и др. / – СПб: Очарованный странник, 2001. – 288 с.
63. Головінов О. М. Соціальна політика та економічна безпека : моногр. – Донецьк: Каштан, 2004. – 335 с.
64. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: [монографія] / М.В. Фоміна. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
65. Олейников Е. А. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997. – 278 с.
66. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / Бланк І. А. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2009. – 784 с.
67. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.
68. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №3(21). – С. 11-20.
69. Манів З. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький. – 2-е вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 580 с.
70. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
71. Одинцов А. А. Экономическая и информационная безопасность предпринимательства : учеб. пособие для вузов / А. А. Одинцов. – М. : Академия, 2008. – 336 с.
72. Судоплатов А. П. Безопасность предпринимательской деятельности : [практ. пособие] / А. П. Судоплатов, С. В. Лекарев. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 381 с.
73. Кірієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / А. В. Кірієнко. – К., 2000. – 19 с.
74. Словник української мови: в 11 томах. – Том 4, 1973. – Стор. 778.
75. Словник української мови: в 11 томах. – Том 3, 1972. – Стор. 531.
76. Словник української мови: в 11 томах. – Том 9, 1978. – Стор. 644.
77. Карпенко Е. М. Методологические подходы к оценке уровня конкурентоспособности предприятий / Е.М. Карпенко, Н.П. Драгун // Региональные перспективы. – 2000. – № 2-3 (9-10). – С. 256-258.
78. Гринів Л. В. Оцінка та підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». – Київ, – 2008. – 17 с.
79. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
80. Слободянюк В. О. Оцінка конкурентоспроможності підприємств цукрової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Одеса, 2009. 21 с.
81. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підруч. [вид. 3-тє, без змін] / С. Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.
82. Гринько Т. Фактори конкурентоспроможності підприємств // Держава та регіони. – 2004. – №2. – С. 50–53.

83. Булеєв І. П. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. С. 63–91.
84. Василенко В. О. Стратегічне управління – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
85. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночных отношений. – Харьков: ХГЭУ, 1997. – 246 с.
86. Петрович Й. М. Економіка підприємства: підруч. / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, О. М. Семенів; за заг. ред. Й. М. Петровича. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – 680 с.
87. Черваньов Д.М. Конкурентоздатність та менеджмент підприємств / Д.М. Черваньов, Л. Названова // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць; за заг. ред. проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – Випуск 12. – 419 с.
88. Євчук Л. А. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Миколаїв, 2010. – 36 с.
89. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: [монографія] / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
90. Довбня С.Б., Гічова Н.Ю. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси України. – 4. – 2008. – с. 88-97.
91. Ярошенко С. П. Резерви підвищення конкурентоспроможності м'ясного підкомплексу України. – Суми: Козацький вал, 1998. – 249 с.
92. Основи аграрного підприємництва; за ред. М.Й. Маліка. – К. : Інститут аграрної економіки, 2000. – 582 с.
93. Гудзь О. Є., Степасюк О. С. Формування та механізм реалізації стратегії управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2011. Вип. 168. Ч. 1. С. 194–203.
94. Савчук О. Системний підхід до аналізу конкурентоспроможності промислового виробництва // Економіст. – М., 2001. – №12. – С. 58–61.
95. Нижник І. В. Механізм підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Хмельницький, 2011. 20 с.
96. Акімова И.М. Промышленный маркетинг: монография. 2-е изд. К.: Знания; КОО, 2001. 294 с.
97. Шинкаренко В.Г. Управление конкурентоспособностью предприятия / В.Г. Шинкаренко, А.С. Бондаренко. – Харьков : Изд-во ХНАДУ, 2003. – 186 с.
98. Плетнікова І. Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.04 «Економіка та управління підприємствам (за видами економічної діяльності)» / І. Л. Плетнікова. – Харків, 2001. – 19 с.
99. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки // Сучасна наука ХХІ століття: сьома міжнародна наук.-практ. інтернет-конф. : матеріали конф. – Київ, 2011. – 189 с.
100. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки // Сучасна наука ХХІ століття: сьома міжнародна наук.-практ. інтернет-конф. : матеріали конф. – Київ, 2011. – 189 с.

101. Мельник М. А. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його економічної безпеки / М. А. Мельник // Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля № 6 (230). – 2016. – с.87-90.
102. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. Стратегічний менеджмент : Навчальний посібник. – К.: Експрес-Поліграф, 2002. – 562 с.
103. Тищенко А. Н., Головка О. С. Стратегия управления развитием предприятия. – Харьков : ЭДЭНА, 2003. – 198 с.
104. Фатхудинов Р.А. Стратегический маркетинг / Р.А. Фатхудинов. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез»», 2000. – 640 с
105. Радева М.М. Комплексне оцінювання конкурентоспроможності підприємства / М.М. Радева, П.М. Маслов // Держава та регіони. – 2004. – №3. – С. 176-180.
106. Сідун В. А. Економіка підприємства: навч. посіб. / В. А. Сідун, Ю. В. Пономальова – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 436 с.
107. Портер М. Конкуренция: учеб. пособ. / Портер М.; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
108. Попов В. М. Бизнес-план инвестиционного проекта: Отечественный и зарубежный опыт. Современная практика и документация: учебное пособие / В. М. Попов, Л. П. Кураков. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 418 с.
109. Алексеев С.Б. Теоретические аспекты конкурентоспособности предприятий // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 191: В 4 т. Том II.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С.614–619.
110. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія. – К.: ДАКККіМ, 2006. – 160 с.
111. Лоханова Н. О. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. О. Лоханова // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 52-56.
112. Дуб Б. С. Поняття економічної безпеки підприємства в контексті розвитку сучасної української економічної науки // Вісник Черкаського університету. – 2016. – № 4. – С.63 -72.
113. Коваленко О. В., Лисенко Л. В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства . – Електронний ресурс, режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_028.pdf- 2014. – С.28-38.
114. Ілляшенко О.В. Методологічні засади формування та функціонування механізмів системи економічної безпеки підприємства: дис. докт. екон. наук: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності / О.В. Ілляшенко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Северодонецьк, 2016. – 576 с.
115. Овчаренко Є.І. Методологія формування та узгодження цілей у системі економічної безпеки підприємства: дисер. на здобуття ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності / Є.І. Овчаренко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Северодонецьк, 2015. – 607 с.
116. Антикризове управління економічною безпекою в умовах викликів фінансово-економічної глобалізації (державний і регіональний виміри) : [монографія] / М.А. Хвесик [та ін.]. – К., 2010. – 309 с.

117. Вечканов Г.С. Глобализация и социально-экономическая безопасность России / Г.С. Вечканов // Вестник ИНЖЭКОНА. Серия «Экономика». – 2005. – Вып. 2(7). – С. 53–61.
118. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.04 / С.М. Шкарлет. – К., 2007. – 24 с.
119. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. В. Березін, Л. М. Березіна. – К.: Знання, 2009. – 390 с.

Моніторинг в системі економічної безпеки стратегічного менеджменту підприємства

Афанасьєв І. Є.

*кандидат економічних наук, старший викладач
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

Афанасьєва М. Г.

*кандидат економічних наук, старший викладач
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

Потреба у розвитку теоретико-методичних положень у дослідженні проблеми економічного захисту стратегічного розвитку організацій поставала з першими кроками переходу українських підприємств до ринкових відносин і на сьогодні набуває все більшої актуальності. Менеджмент сучасного суб'єкта господарювання має постійно здійснювати моніторинг ефективності його виробничо-господарської діяльності та економічної безпеки. Тільки ефективно управління економічними процесами надає можливість менеджерам отримувати винагороду за їх працю. При цьому, власники суб'єкта господарювання намагаються отримати максимальну віддачу від вкладеного в бізнес капіталу та забезпечити високу ефективність бізнес-процесів. Перші етапи розвитку бізнесу сучасного суб'єкта господарювання, як правило, потребують здійснення моніторингу виробничо-господарської діяльності відносно різних цілей. На першому етапі розвитку суб'єкта господарювання його власникам цікава інформація про доцільність інвестиційних рішень щодо новоствореного бізнесу. В подальшому менеджмент суб'єкта господарювання бажає отримати оцінку ефективності бізнес-процесів і визначитися з рівнем привабливості цього підприємництва та у разі потреби прийняти рішення щодо залучення в розвиток бізнесу додаткового капіталу з урахуванням його економічної захищеності.

Отже, актуальність моніторингу, як інструментарію регулювання економічної безпеки суб'єкта господарювання в процесі його становлення та розвитку не викликає сумнівів.

Моделювання процесів моніторингу ефективності економічних можливостей суб'єкта господарювання займає досить вагоме місце в системі